

מראי מקומות- חולין ס"ו

וצ"ע), דמה דדרשינן לעיל מהא דכתי' אסיפיה, היינו רק היכא דכתי' אסיפה אצל שחיטה, וקרא זה דאוסף החסיל לא כתי' אצל שחיטה. ולכן פי' הרשב"א דמה דאין צריך שחיטה בחגבים הוא משום דכיון דלא כתי' שחיטה אצלם, א"כ כל שלא כתיב התורה איסור אצלם, בכלל היתר הוא. והא דשיילינן לענין דגים מהכ"ת דלא בעי שחיטה, היינו משום דכתיבי אצל בהמה וחי' ועופות דבעינן שחיטה, ולכן ה"א דבעינן שחיטה, אבל בחגבים מהכ"ת לומר שיהיו צריכין שחיטה. וע"ע במאירי שכ' דהתורה לא קראם עוף אלא שרץ העוף, וכל השרצים אין להם סימנין, ואין שחיטה אלא בסימנין, ולכן לא בעינן שחיטה ולא נחירה. וע' בקרני חגבים (סוף סי' ב') שהביא דברי המאירי, וכ' דאם המציאות הוא דבאמת אין בהם סימנים, א"כ תימא על הראשונים שהצריכו פסוקים שאין צריכים שחיטה, וא"כ לכאו' צ"ל דעכ"פ יש להם ושט. ומש"כ המאירי דנקראים שרץ, הרי גם דגים נקראים שרץ (כפ' בראשית, ישרצו המים שרץ נפש חי' וכו'), ומ"מ יש להם מה לשחוט ולכן צריכים למעטם, והניח דברי המאירי בצ"ע.

(ד) **שי' ר' סעדי' גאון בענין נחירה בחגבים- ע' בכסף משנה** (שחיטה א', ג') שהביא שי' ר' סעדי' גאון, דחגבים שמתו אסורים, והביא דר' האי גאון והראשונים חולקים עליו. וע' בקרני חגבים (סי' ג') שהביא דהגרי"פ פי' דדעת הרס"ג הוא דחגב שמת לא גרע מנבלה לבני נח, וכמו דנבלה אסור לבני נח, וצריכים נחירה בסימנים, כן לענין חגבים. ור' חיים עצמו רוצה לומר באו"א קצת, דהרס"ג ס"ל דאיסור לאכול חגבים שמתו נכלל בלאו דלאו תאכלו כל נבלה, ונבלה הוא דוקא מה שמת מאליה, אבל אם הרגה, אפי' אם לא נחרה בסימנין דוקא, אבל סכ"ס אי"ז נקרא נבלה ולכן מותר (ורק דגים, דכתי' בהו אסיפה, בהם מותר אף אם מתו מאליהן).

(ה) **אין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן מותר-** הק' הרשב"א, בשלמא בחגבים אי' קרא

(א) **במאי קמיפלגי, וכו'-** למסקנא, אי' ג' דעות בראשונים בענין דעת ת"ק במתני'. שי' תוס' לעיל (סה.) בשם הריב"ם הוא דת"ק דמתני' ס"ל כתנא דבי ר' ישמעאל, דצריך ד' סימנין וגם צריך שיהי' שמו חגב, ור' יוסי דאומר דצריך חגב שמו אינו חולק על הת"ק אלא בא לפרשו. וע' ברמב"ן שכ' בדעת הרי"ף דתנא קמא הוא דעה ג', דתנא דבי רב ס"ל דבעינן שלא יהא ראשו ארוך, וגם בעינן שיהא שמו חגוב. ותנא דבי ר' ישמעאל ס"ל דאף דיכול להיות טהור אף אם ראשו ארוך, אבל עכ"פ בעינן שיהא שמו חגב. אבל תנא דמתני' ס"ל דהוי טהור אף אם ראשו ארוך ואין שמו חגב, שהרי מתני' סתמא קתני, והרי"ף הביא המשנה כצורתה בסתם. עוד צידד הרמב"ן בתוך דבריו דאולי באמת תנא דמתני' ס"ל כתנא דבי רב, וא"כ ראשו ארוך יהי' טמא, ואף דהתנא לא הזכיר תנא דמתני' זה, אפשר דצריך לדחוק ולומר דמה דלא תנא במתני' מפרש בברייתא.

(ב) **ומרבי דדמי לי' משני צדדין- פי' התורת חיים** (סה: ד"ה עוד), דשני צדדין, כלומר, כל הני ד' סימנין חד ענינא ניהו, דע"י ארבעה דברים אלו יכול החגב לנתר ולקפוץ יפה על הארץ, ולכן נקראו חד צד, ואין ראשו ארוך, דמלתא אחריתי היא, נחשב עוד צד.

(ג) **בענין שחיטה בחגבים- כ' רש"י דחגבים אין טעונין שחיטה, והביא מקור לזה מהבה"ג,** דדרשי' מה דכתי' בקרא "ולכל נפש השורצת על הארץ" דהיינו חגבים, והובאו בקרא אחר דגים, וא"כ כמו דדגים אין צריכין שחיטה, ה"ה חגבים אין צריכין שחיטה. והוסיף תוס' דלא הי' צריך רש"י להביא ראיה לדין זה מהבה"ג, שהרי מבואר בכמה מקומות בש"ס דחגבים אין צריכין שחיטה, ולא הי' צריך להביא מהבה"ג אלא מקור לדין זה. והרמב"ם (שחיטה א', ג') כ' מקור אחר לזה, מהא דכתי' "אוסף החסיל", ומשמע באסיפה לבדה, וכמו דדרשינן לעיל לענין דגים. אולם ע' ברשב"א לעיל (כז:): דהק' על טעם זה (וע"ש שהביא טעם זה מהבה"ג והרמב"ם,

(ח) **יגדיל תורה ויאדיר - ע' בריטב"א בנדה (נא):** דכ' דאע"ג דיכולין לסמוך על הקשקשת בלחוד, מיהו כ' התורה סנפיר משום דלעולם הוי הסנפיר שם, ואולי הוא ג"כ גורם טהרתו, אע"פ שהוא לבדו אינו גורם טהרה וי"ש לעי' בכונתו, האם ס"ל דאם אינו גורם טהרה א"כ למה זה מגדיל התורה, לכאו' לא משמע כן, אלא דכיון דלעולם הוי שם, א"כ שפיר כתבו התורה, דהו ג"כ נמצא בכל דג טהור, וצ"ע. **אולם בתוס'** אצלנו מבואר דמה דכתי' סנפיר, היינו משום דעי"ז אנו יכולים לפרש מהו קשקשת, וזהו הביאור בהא דיגדיל תורה ויאדיר, שיש עוד ראי' מהו הביאור דקשקשת. וע' **במהר"ם שי"ף** דביאר דלכאו' יש להק' אהא דהביא הגמ' קרא דשמואל, הא איך ידעו קודם לכן מהו קשקשת. אלא ע"כ פשוט הוא דכשנכתבה התורה, שאלו למשה רבנו מהו פ"י המלות של קשקשת, וודאי ה"י זה מסורה לנו. אלא דלא ה"י ראי' מקרא, רק מסורה, ורק מקרא דשמואל ה"י ראי' לפי' המלות. ומה שאמר הגמ' דכתי' סנפיר להגדיל תורה ויאדיר, היינו כדי שלא יטעה מי שאינו יודע הפסוק בשמואל, הרי לדידי' יש לנו עוד ראי' מפסוקי התורה לפי' דקשקשת. וע"ע **בלב ארי'** בזה, דביאר דהא דצריך התורה לכתוב סנפיר וקשקשת הוא משום דהם הם גורמי הטהרה (וכדברי הריטב"א הנ"ל), דאף דכדי לדעת איזה מן הדגים הוי טהור ה"י סגי בקשקשת, אבל התורה האדיר והגדיל דבריה לפרש סיבת הטהרה, ולכן שפיר הביא סנפיר.

(ט) **אימא בכלים אע"ג דאית לי' לא תיכול - ע' בחזון איש (יו"ד י"ד (א), י"ב)** דכ' להק' בכל הסוגיא, מה שייך שיהי' בכלים דאית לי', הרי לא משכחת לה ברי' דמתהוה במים שיהי' לו סנפיר וקשקשת, וא"כ לא משכחת לה בכלים דאית לי', ואם מיירי בנתן דגים טהורים בבור וילדו, לכאו' אין שייך לחלק בין ימים ונחלים וכו', שהרי ביצה של דג טהור הרי הוא טהור (וגם יוצא מן הטמא טמא, וא"כ מה דאמרי' דלית לי' תיכול, לכאו' אין שייך לומר שהוא בדג טמא, שהרי יוצא מן הטמא טמא). וכ' דעכצ"ל דמה דצידד הגמ' לומר דבכלים אע"ג דאית לי' לא תיכול, היינו שביצתו השריץ הדג בכלים, ואע"ג דאם השריץ אף בלא סנפיר מותר, כיון דיוצא מן הטהור הוא, מ"מ י"ל דכלים גריעי טפי, שהרי יבשה וימים ב' עולמות הן, וכלים י"ל דדומה

דאשר לו כרעים, ודרשי' אע"פ שאין עכשיו, ויש לו אחר זמן, אבל בדגים מנא לן. ותי' דגבי דגים כתי' אשר אין לו, ודרשי' אין לו עיין עליו, אע"פ שאין לו עכשיו, אם עתיד לגדל אחר זמן מותר. והרש"ש ביאר דמהא דכתי' "וכל אשר אין לו סנפיר וכו'" (ויקרא י"א י'), מיד אחר קרא ד"כל אשר לו סנפיר וקשקשת אותם תאכלו", י"ל דבא ה"ו"כל להוסיף על ענין ראשון, ולומר שיש אותם תאכלו גם באין לו סנפיר וקשקשת, דהיינו באין לו עכשיו ויהי' לו לאחר זמן.

(ו) **כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר - כ' המעדני יו"ט (סי' ס"ז, אות ה')**, דבזמנו הביאו לו מין דג שנקרא שטינק"ס מרינו"ס שיש לו קשקשת ואין לו סנפיר, אלא יש לו ד' רגלים. ושאלו להתויר"ט ע"ז, דממ"נ, אם הרגלים נחשבים לסנפירים, א"כ איך יהי' כשר, הרי סם המות הוא, ואיך מסר לנו התורה כלל שיהי' על ידו באים לאכול הסם המות, הא דרכיה דרכי נועם כתיב. ואם אין הרגלים נחשבים לסנפירים, א"כ זהו כנגד המשנה שם, דכל שיש לו קשקשת יש לו סנפירים. ומתחלה ה"י רוצה ליישב דאולי מין מורכב הוא זה, ולא מורכב קודם זמן מתן תורה. ושוב השיב, דמה שאמרו חז"ל דסנפיר הוא מיותר, זהו רק לענין דגים שבים, אבל לחיות שבים אי"ז מיותר, וי"ל דשטינק"ס מרינו"ס זה הוא חי' ולא דג, ולכן בחיות צריכים סנפיר וקשקשת דוקא, דבחיות שבים שפיר אפשר להיות קשקשת בלא סנפיר, וכיון שאין לו סנפיר, ממילא הוי חי' טמאה ואסורה באכילה.

(ז) **ממאי דקשקשת לבושא הוא - פרש"י**, דקשקשת היינו אלו הקבועין בו. ובביאור הדבר, כ' הרמב"ן על התורה (ויקרא י"א ט'), דאין הביאור שהן קבועין בגופן ממש ודבוקים לעור הדג, אלא קראום קבועים משום שאינן נדין ממנו ולא מזדעזין בו כסנפיר. והם הקליפין העגולין שגלדן דומה לצפורן, שהם נפשטין מעור הדג ביד או בסכין. אבל כל שהוא קבוע ודבוק בעור הדג, ואינו נפרד מן העור כלל, אינו קשקשת.

ליבשה, ואי"ז עולמו של הדג ושקץ הוא,
ולכן אף אם יש לו סנפיר וקשקשת אסור.
ולהיפוך, היכא דאין לו סנפיר וקשקשת
דהגמ' דרש לומר דאם מתהוה בכלים דמותר,
ביאר החזו"א דהיינו במין שאינו פרה ורבה,
ומ"מ הזהירה התורה שאם אין לו סנפיר
וקשקשת דאסור, אולם ע"ז דרשי' דאם
מתהוה בעצמו בכלים, בזה מותר לאכלו.